

Сукрушева Г.О. к.е.н., доцент,
Харківський інститут фінансів
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі,
м. Харків

Моделювання системи управління соціально-економічним розвитком регіону

Розглянуто методику кількісної і якісної оцінки стійкого розвитку регіону на прикладі Харківської області, розроблено стратегію розвитку Харківського регіону в період до 2015 року, яка забезпечує стійкий рівень розвитку, і являє собою комплекс заходів, орієнтованих на досягнення перспективних соціально-економічних цілей, обумовлених наявними ресурсами, потенційними можливостями й обмеженнями їх реалізації.

Ключові слова: стратегія розвитку, кількісні індикатори, якісні індикатори, соціально-економічні процеси, інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність, валовий регіональний продукт.

Рассмотрена методика количественной и качественной оценки устойчивого развития региона на примере Харьковской области, разработана стратегия развития Харьковского региона в период до 2015 года, которая обеспечивает устойчивый уровень развития, и представляет собой комплекс мероприятий, ориентированных на достижение перспективных социально-экономических целей, определяемых имеющимися ресурсами, возможностями и ограничениями их реализации.

Ключевые слова: стратегия развития, количественные индикаторы, качественные индикаторы, социально-экономические процессы, инновационная деятельность, инвестиционная деятельность, валовой региональный продукт.

The method of quantitative and qualitative assessment of the sustainable development of the region as an example of Kharkiv region, developed a strategy of Kharkov region in 2015, which provides a steady level of development, and represents a set of measures aimed at achieving promising socio-economic objectives arising from the available resources, potential opportunities and constraints for their implementation.

Key words: strategy development, quantitative indicators, qualitative indicators of socio-economic processes, innovation, investment, gross regional product.

Постановка проблеми. Моніторинг ключових проблем розвитку Харківської області, вирішення яких можливе тільки на основі повномасштабного застосування принципів стійкого розвитку, дозволяє виявити основні проблемні зони соціально-економічного розвитку регіону й сформулювати основні рекомендації із впровадження принципів стійкого розвитку в практику управління регіоном.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти регіонального розвитку України, визначення проблем та стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів розглядаються в працях В. Воротіна, З. Герасимчука, П. Матвієнко, О. Тищенко, В. Третьяка, В. Фісуна та інших дослідників.

Постановка завдання. В статті розглядається приклад стратегії регіонального розвитку Харківського регіону, яка в основному залежить від ресурсного забезпечення, а ефективність її реалізації від ступеня узгодженості законодавства щодо регіонального розвитку і від того, наскільки правильно поставлені та структуровані стратегічні завдання.

Виклад основного матеріалу. Нами сформульована система вимірів (індексів і індикаторів) для кількісної і якісної оцінки стійкого розвитку регіону, які розділені на дві групи: основні й допоміжні (табл. 1).

Основні індикатори характеризують ключові параметри розвитку регіональної економіки: динаміку ВРП; обсяг інвестиційних вкладень в основний капітал за рахунок всіх джерел фінансування; індекс фізичного обсягу промислового виробництва, виробництва продукції сільського господарства в господарствах всіх категорій, роздрібного товарообігу, платних послуг населенню, реальних грошових доходів населення.

У процесі досягнення стійкого розвитку індикатори реалізують наступні функції:

- конкретизують ціль й завдання стійкого розвитку регіону;
- оцінюють ефективність структури економіки в контексті стійкого розвитку й окремих її елементів;
- визначають ефективність використання ресурсів на території регіону;
- коректують, якщо буде потреба, напрямки стратегії стійкого розвитку;
- забезпечують оперативність і результативність інформаційних потоків у процесі прийняття й реалізації управлінських рішень;
- стимулюють поведінку населення регіону за допомогою ознайомлення його із процесами, що супроводжують реалізацію стратегії стійкого розвитку та ін.;
- дозволяють провести порівняльну оцінку стійкого розвитку різних територій та ін.

Таблиця 1

Система вимірів стійкого розвитку

Основні
Динаміка ВРП, %
Індекс фізичного обсягу промислового виробництва, %
Індекс виробництва продукції сільського господарства в господарствах всіх категорій, %
Індекс роздрібного товарообігу, %
Індекс обсягу платних послуг населенню, %
Індекс реальних грошових доходів населення, %
Динаміка інвестицій в основний капітал за рахунок всіх джерел фінансування, % (у порівнянних цінах)
Допоміжні
Знос основних фондів, %
Рівень економічної активності населення, %
Рівень зайнятості, %
Рівень безробіття, %
Динаміка продуктивності праці по видах економічної діяльності, % до попереднього року
Грошові доходи на душу населення, грн на місяць
Величина прожиткового мінімуму, грн на місяць

Чисельність населення із грошовими доходами нижче величини прожиткового мінімуму (% від загальної чисельності населення регіону)
Співвідношення середньодушових доходів населення з величиною прожиткового мінімуму, %
Величина податкових надходжень, млн грн
Природний приріст населення, чол. (%)
Величина викидів в атмосферу, тис. т
Фінансування науки, млн грн.
Надходження патентних заявок і видача патентів на об'єкти інтелектуальної власності (шт. у % від поданих)
Число створених передових виробничих технологій, шт.
Інноваційна активність організацій, шт.
Витрати на технологічні інновації організацій по видах інновацій і економічної діяльності, млн грн

Стійкий розвиток регіону передбачає державне регулювання протікання соціально-економічних процесів. Важливими інструментами системи державного регулювання є індикативне планування й прогнозування (рис. 1), що передбачає підвищення ролі й значення прогнозів, ринкових інструментів, розробку цільових програм і проектів, стимулювання інноваційного розвитку, раціональне використання ресурсів, інтеграцію інтересів органів влади й господарюючих суб'єктів, превалювання планів рекомендаційного характеру.

Стратегія стійкого розвитку Харківської області представлений на рис. 2. Стратегія, з одного боку, забезпечує формування нових ресурсів, товарів і послуг, активізацію інноваційної й інвестиційної діяльності, прояв креативного підходу в діяльності органів управління, удосконалювання інфраструктурної складової, збалансованість ринкової кон'юнктури, прийняття ефективних управлінських рішень, стимулювання діяльності підприємницького сектора, з іншого, – сприяє оптимізації процесів взаємодії центру з регіоном.

Таблиця 2

Визначення типу росту для економіки Харківської області за період 1999–2015 рр.

Показник	a_L	a_K	$\ln A$	A	Тип росту
Значення	2,39	1,43	-20,55	0,01	екстенсивний

Масштаб виробництва показує у скільки разів збільшився ВРП за рахунок екстенсивних факторів росту (тобто за рахунок збільшення витрат ресурсів). Ефективність виробництва показує в скільки разів збільшився ВРП за рахунок інтенсивних факторів (тобто за рахунок поліпшення використання ресурсів). Показники ефективності й масштабу виробництва економіки Харківської області за період 1999-2015 рр. відбиті в таблиці 3.

Таким чином, регіональна стратегія стійкого розвитку являє собою комплекс заходів, орієнтованих на досягнення перспективних соціально-економічних цілей, обумовлених наявними ресурсами, потенційними можливостями й обмеженнями їх реалізації.

Стратегія стійкого розвитку регіонів змінюється залежно від соціально-економічної й політичної орієнтації держави на конкретному етапі розвитку, взаємин центру з регіонами, зовнішньоекономічної ситуації, тобто від системи

умов і факторів, що впливають на цільові настанови розвитку суспільства в рамках єдиної держави.

Таблиця 3

Показники ефективності й масштабу виробництва економіки Харківської області за період 1999–2015 рр.

Показник	Коеф. еластичності по фондах	Коеф. еластичності по праці	Віднос на еластичність по фондах	Віднос на еластичність по праці	Коеф. росту ВРП за період	Коеф. росту фондів за період	Коеф. числа зайнятих за період	Ефективність по фондах	Ефективність по праці	Загальна ефективність	Масштаб виробництва
	a_L	a_K	a	$l - a$	\tilde{X}	\tilde{K}	\tilde{L}	E_K	E_L	E	M
Значення	2,80	1,37	0,37	0,63	14,53	2,66	1,75	5,47	8,29	7,09	2,05

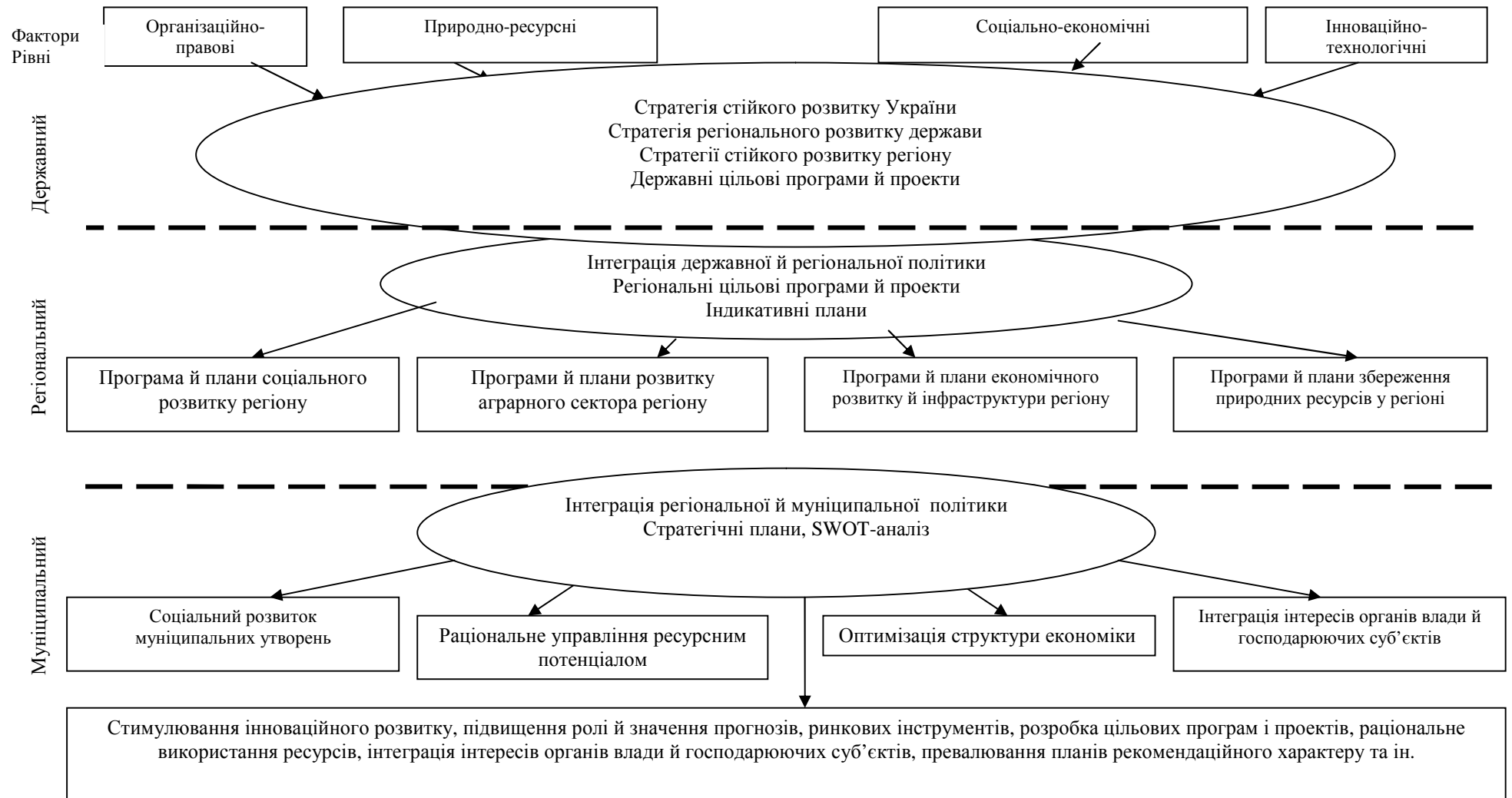

Рис. 1. Система індикативного планування

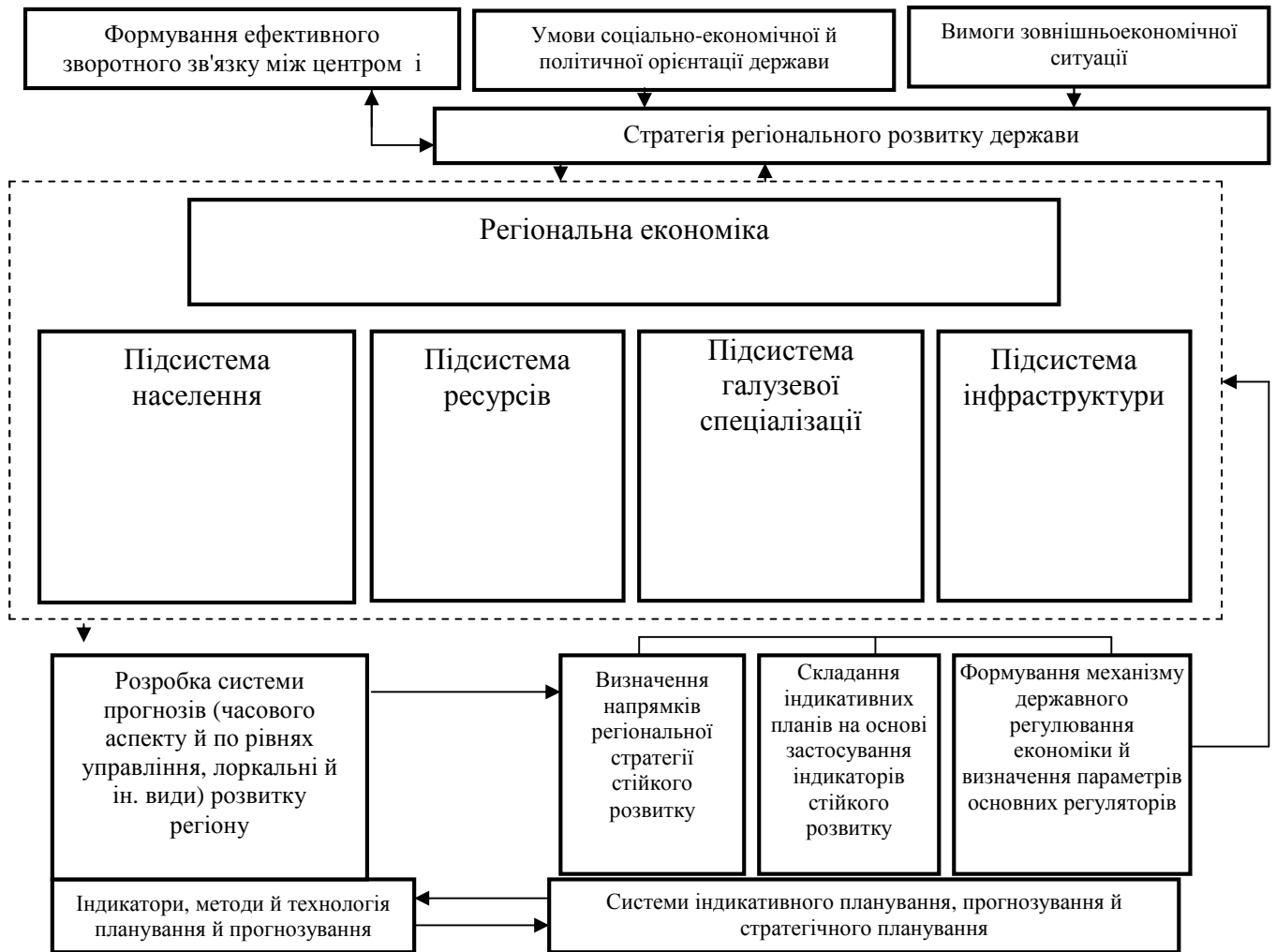

Рис. 2. Стратегія стійкого розвитку регіону

Загальний ріст ВРП із 1999 по 2015 р. у 14,53 рази відбувся за рахунок росту масштабу виробництва в 2,05 рази й за рахунок підвищення ефективності виробництва в 7,09 рази ($2,05 \cdot 7,09 = 14,53$). Даний факт позитивно характеризує економіку Харківської області.

Можливості по збільшенню з боку державного бюджету інвестицій у регіональний розвиток визначаються балансом капітальних вкладень, необхідністю вирішення завдань в інших галузях і регіонах країни. Можливості по збільшенню чисельності зайнятих у регіональному виробництві лімітуються місцевим ринком праці, умовами міграції в регіоні, доступними в розглянутому періоді перетвореннями в сфері рівня життя в регіоні, що також пов'язані з певними централізованими ресурсами.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, розроблена стратегія розвитку Харківського регіону свідчить про те, що найбільш суттєвими факторами впливу на валовий регіональний продукт в період до 2015 року у Харківському регіоні є збільшення масштабу виробництва та підвищення ефективності виробництва.

Таким чином, пріоритетними факторами розвитку регіональної економіки Харківського регіону є основні галузі матеріального виробництва (промисловість, сільське господарство, на базі якого розвиваються багато галузей промисловості, формується значна частина соціальної інфраструктури) та інвестиційна діяльність як головне джерело розширеного відтворення, все це сприяє науковому пошуку та обґрунтуванню різних моделей стратегічного соціально-економічного розвитку як окремого регіону так і країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Воротін В.Є. Нова якість регіональної економіки як об'єкт державного управління в Україні / В.Є. Воротін // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 1 (2). – С. 150–158.
2. Герасимчук З.В. Регіональна політика фінансового забезпечення сталого розвитку / З.В. Герасимчук, М.І. Вахович // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 59–72.
3. Матвієнко П.І. Узагальнююча оцінка розвитку регіонів / П.І. Матвієнко // Економіка України. – 2010. – № 5. – С. 26–35.
4. Тищенко О.П. Державне регулювання регіонального розвитку: нормативно-правові аспекти / О.П. Тищенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 9 (64). – С. 114–119.
5. Третяк В.П. Ефективність регіональних програм розвитку соціальної сфери / В.П. Третяк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 174–181.
6. Фісун К.А. Методологія програмування розвитку регіонів України [монографія] / Фісун К.А. Харків : Сектор оперативної поліграфії ІОЦ ХНАМГ, 2007. – 401 с.
7. Офіційний сайт Головного управління статистики у Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kh.ukrstat.gov.ua>